

СЕКЦІЯ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 377.3:372.8:331.4
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2021-95-11

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ
КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ**

Абільтарова Ельвіза Нуріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри охорони праці
Кримський інженерно-педагогічний університет,
здобувач
Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України
elviza2008@gmail.com
orcid.org/0000-0001-9747-3303

Стаття присвячена проблемі формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці. **Мета статті** полягає в обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов ефективного формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці. **Методи.** Робота ґрунтується на працях учених, у яких застосовано принципи та ідеї культурологічного, гуманістичного, аксіологічного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів, використано теоретичні методи (аналіз та систематизація наукової літератури, порівняння, узагальнення та систематизація інформації), емпіричні методи (практичний досвід, експертне оцінювання, ранжування, опитування експертів), методи математичної статистики. **Результати.** Визначено організаційно-педагогічні умови ефективного формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці, такі як формування позитивної мотивації до оволодіння культури безпеки професійної діяльності; оновлення змісту професійної підготовки інженерів з охорони праці з урахуванням компонента культури безпеки професійної діяльності на основі міждисциплінарної інтеграції; використання інноваційних технологій формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці; розвиток творчої готовності у майбутніх інженерів з охорони праці до безпечної діяльності. Реалізація першої педагогічної умови передбачає створення позитивного ставлення та мотивації до безпечної поведінки та збереження здоров'я у процесі праці. Для впровадження другої педагогічної умови важливо забезпечити проєктування інтегративного змісту, який має містити такі компоненти, як працезахоронний, правовий, організаційно-управлінський, ергономічний, здоров'язберігаючий, комунікативний. Задля здійснення третьої та четвертої педагогічних умов актуальними є застосування та впровадження інноваційних технологій, інтерактивних методів навчання, інформаційно-комунікативних технологій, систем дистанційного та змішаного навчання, соціальних мереж, блоків, сайтів міжнародних організацій у галузі охорони праці, створення атмосфери творчого розвитку, самонавчання та самореалізації. **Висновки.** Встановлено, що забезпечення результативних педагогічних умов формування культури безпеки у майбутніх фахівців у галузі охорони праці підвищить якість їх підготовки у вищому навчальному закладі. Зроблено висновок, що подальше дослідження потребує розгляду та експериментальної перевірки визначених педагогічних умов.

Ключові слова: культура безпеки, професійна підготовка, інженер з охорони праці, педагогічні умови, професійна діяльність, методика охорони праці.

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF THE CULTURE OF SAFETY OF PROFESSIONAL ACTIVITY IN FUTURE OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH ENGINEERS

Abiltarova Elviza Nurievna,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Labor Protection
Crimean Engineering and Pedagogical University,
Applicant
*Institute of Vocational Education and Training
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*
elviza2008@gmail.com
orcid.org/0000-0001-9747-3303

The article is devoted to the problem of forming the culture of safety of professional activity in future occupational safety and health engineers. **The purpose of the article** is to substantiate the organizational and pedagogical conditions for the effective formation of professional safety culture in future occupational safety and health engineers. **Methods.** The work is based on the works of scientists, who applied the principles and ideas of culturological, humanistic, axiological, activity, and personality-oriented approaches, used theoretical methods (analysis and systematization of scientific literature, comparison, generalization, and systematization of information), empirical methods (practical experience, expert evaluation, ranking, expert survey), methods of mathematical statistics. **Results.** The pedagogical conditions of effective formation of the culture of safety of professional activity (CSPA) in future occupational safety and health engineers are defined: formation of positive motivation to master CSPA; updating the content of professional training of occupational safety and health engineers taking into account CSPA component on the basis of interdisciplinary integration; use of innovative technologies of formation of CSPA in future occupational safety and health engineers; development of creative readiness of future occupational safety and health engineers to provide for safe activities. The implementation of the first pedagogical condition involves the creation of a positive attitude and motivation for safe behavior and health at work. To implement the second pedagogical condition, it is important to ensure the design of integrative content, which should contain the following components: labor, legal, organizational and managerial, ergonomic, health, communicative. In order to implement the third and fourth pedagogical conditions, it is topical to cover the application and implementation of innovative technologies, interactive teaching methods, and information and communication technologies, distance and mixed learning systems; investigation of social networks, blocks, sites of international organizations in the field of labor protection; creation of an atmosphere of creative development, self-learning and self-realization. **Conclusions.** It is established that ensuring effective pedagogical conditions for the formation of the safety culture in future professionals in the field of labor protection will improve the quality of their training in higher education institutions. It is concluded that further research requires consideration and experimental verification of the detected pedagogical conditions.

Key words: *safety culture, professional training, occupational safety and health engineer, pedagogical conditions, professional activity, labor protection methods.*

Вступ

Культура безпеки професійної діяльності інженера з охорони праці як інтегральна якість особистості фахівця, що виражається сукупністю професійних знань, умінь, навичок, професійно-особистісних якостей з профілактики нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань і проявляється мотиваційно-ціннісним ставленням до особистої безпеки та безпеки всього колективу, створення безпечних і нешкідливих умов праці, безпечного здійснення професійної діяльності, є важливим атрибутом їхнього професійного розвитку та самоідентичності. У ході наукового пошуку ми дійшли висновку, що наше дослідження з проблеми формування культури безпеки професій-

ної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці потребує та вимагає розгляду та обґрунтування організаційно-педагогічних умов, які ефективно впливають на цей процес.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Результати аналізу наукових публікацій свідчать про різнобічність підходів учених до класифікації педагогічних умов. Так, А. Снегірьов як психолого-педагогічні умови з формування культури безпечної життєдіяльності виділяє надання процесу формування культури безпеки життєдіяльності особистісного сенсу для тих, хто навчається; використання інноваційного потенціалу для забезпечення навчального процесу; реалізацію вимог індиві-

дуального та особистісно-орієнтованого навчання; інтеграцію освітнього процесу вищого навчального закладу та інших установ, організацій, зокрема не пов'язаних зі сферою освіти; введення спеціальних дисциплін, що забезпечують формування основ культури безпечної життєдіяльності в освітньому процесі (Снегірьов, 2007).

На думку А. Садретдінової, для формування культури безпеки життєдіяльності у старших дошкільників необхідно спроектувати такі педагогічні умови, як створення здоров'язберігаючого середовища; реалізація педагогічної технології як системотворювального чинника природовідповідного, здоров'язберігаючого освітнього процесу; діагностичний інструментарій визначення рівнів сформованості культури безпеки життєдіяльності старших дошкільників (Садретдінова, 2008). Л. Сорокіна вважає, що задля формування готовності підлітків до безпечної поведінки важливо забезпечити їх навчання комплексом дисциплін за допомогою доповнення навчального матеріалу питаннями забезпечення безпеки, встановлення міжпредметних зв'язків, межпредметної інтеграції; активувати самостійну діяльність підлітків через занурення в ситуації інформаційного та імітаційного типів, наявність системи моніторингу готовності (Сорокіна, 2010). О. Третьяков, О. Дашковська визначили такі умови формування культури безпеки в процесі підготовки бакалаврів з охорони праці, як забезпечення мотивації до безпечної поведінки; формування системи компетенцій, знань, умінь і навичок безпечної поведінки та переконаності в їх істинності; психологічна підготовка до безпечного поводження; забезпечення фізичної підготовки до дій в екстремальних умовах; розвиток творчої готовності до безпечної життєдіяльності (Третьяков, Дашковська, 2012).

Нам імпонує підхід Н. Кулалаєвої до впровадження педагогічних умов формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх кваліфікованих працівників будівельного профілю, до яких вона віднесла цілеспрямоване мотивування майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю до оволодіння КБПД; оновлення змісту професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю з урахуванням компонентів КБПД; застосування інтерактивних технологій для професійного навчання майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю КБПД; створення в установах професійної освіти будівельного профілю інноваційного культур-

но-освітнього середовища з пріоритетом безпеки життя й здоров'я людини; розроблення та використання інтегративного навчально-методичного комплексу формування КБПД у майбутніх будівельників (Кулалаєва, 2020: 216–217).

Велику зацікавленість викликає запропоновані А. Бородієнко педагогічні умови (використання технологій змішаного навчання, коучингових технологій і технологій моделювання діяльності) в процесі розвитку професійної компетентності керівників (Бородієнко, 2018: 211), а також засоби Internet-комунікації, запропоновані С. Алексеєвою (блог, чат, соціальні мережі, навчально-інформаційний сайт, Wiki-сайти, освітні платформи), що передбачають інформаційну організацію знань освітнього простору та педагогічний супровід майбутніх фахівців у підготовці до розвитку професійної кар'єри (Алексеєва, 2020: 195).

Систематизація та аналіз наукової літератури, різнобічність підходів учених до досліджуваного питання дали нам змогу згенерувати організаційно-педагогічні умови формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці. У процесі дослідження за допомогою методу фокальних об'єктів нами було складено перелік організаційно-педагогічних умов. Задля визначення вагомості організаційно-педагогічних умов та ефективності їх впливу на процес формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці застосований метод експертного оцінювання. Так, нами складено анкету експертного оцінювання, в опитувальному аркуші якої респондентам пропонувалося здійснити ранжування запропонованих 15 чинників за ступенем важливості та значущості за таким принципом: найвпливовішому чиннику на процес формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх фахівців у галузі охорони праці привласнити перший ранг; найменш впливовому чиннику – десятий ранг. Експертами виступили викладачі охорони праці вищих навчальних закладів, провідні фахівці в галузі охорони праці підприємств, організацій, критеріями відбору яких виступили кваліфікація; стаж роботи; глибокі знання в галузі охорони праці; періодичність ознайомлення із законодавчими та нормативно-правовими актами з охорони праці; участь у семінарах, конференціях, присвячених питанням охорони праці. Результати емпіричного дослідження з досліджуваної проблеми дали нам змогу виділити такі організаційно-педагогічні умови, що сприяють якісному формуванню культури безпеки майбутніх фахівців у галузі охорони

праці, як формування позитивної мотивації до оволодіння КБПД; оновлення змісту професійної підготовки інженерів з охорони праці з урахуванням компонента КБПД на основі міждисциплінарної інтеграції; використання інноваційних технологій формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці; розвиток творчої готовності у майбутніх інженерів з охорони праці до безпечної діяльності.

2. Методологія та методи

Методологічну основу дослідження складають наукові праці, в яких висвітлено ідеї та принципи культурологічного, гуманістичного, аксіологічного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів, а також концепції та теорії сталого розвитку, нульового травматизму, здорового способу життя, культури профілактичних заходів з охорони праці. Для реалізації поставленої мети нами було застосовано такі методи дослідження, як теоретичні (аналіз психолого-педагогічної літератури, методи системного аналізу для виокремлення та обґрунтування педагогічних умов ефективного формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх інженерів з охорони праці, аналіз навчальних планів задля визначення змістовних компонентів культури безпеки професійної діяльності, порівняння, узагальнення та систематизація наукової інформації); емпіричні (експертне оцінювання для визначення педагогічних умов, ранжування, опитування експертів); методи математичної статистики для визначення коефіцієнта конкордації задля виявлення узгодженості думок експертів.

3. Результати та дискусії

На основі проведеного експертного оцінювання нами було виділено ключову організаційно-педагогічну умову, що сприяє ефективному формуванню КБПД, а саме формування позитивної мотивації до оволодіння КБПД, оскільки висока мотивація є найважливішою умовою успіху будь-якої діяльності, зокрема із забезпечення безпеки праці. Вважаємо, що такі чинники, як позитивна зацікавленість студентів щодо планованих результатів з формування КБПД, наявність позитивних прагнень у саморозвитку, налаштування на виконання завдань майбутньої професійної діяльності з високою віддачею, зроблять значний внесок у досягнення цілей з формування КБПД.

У психологічній літературі відзначається, що мотивація – це внутрішній стан людини, пов'язаний з потребами, який активізує, стимулює та спрямовує її дії до поставленої мети, процес спонукання людини до

діяльності для досягнення мети (Дубровіна, 2015: 117).

Для формування позитивної мотивації до оволодіння КБПД важливо створити позитивні орієнтації до збереження здоров'я та життя в процесі праці, потреби до освоєння структурних компонентів КБПД (культури охорони праці, культури праці, культури здоров'я, загальної культури). Формування усвідомленого вибору безпечної поведінки з точки зору правових і моральних цінностей забезпечується осмисленням того, що життя й здоров'я – це найвища цінність людини, і їх збереження є важливим завданням забезпечення безпеки. Ціннісний зміст містить відповідальне ставлення працівника до власного здоров'я та життя, відповідальне ставлення інженера з охорони праці до здоров'я та життя оточуючих, розуміння принципів забезпечення безпеки праці та дотримання норм і правил з охорони праці. Для реалізації цієї педагогічної умови, що розглядається, необхідно забезпечити ефективно освітнє середовище, що передбачає спільну продуктивну інтерактивну діяльність викладачів і студентів у галузі безпеки, під час викладання навчального матеріалу доцільно підтримувати постійний інтерес до проблем культури безпеки, кожне заняття має супроводжуватися емоційним підкріпленням та установкою на важливість оволодіння КБПД. Крім того, під час створення мотиваційних орієнтацій особливе значення мають переконання студентів у практичній необхідності досліджуваного, активізація навчальної діяльності тих, хто навчається, за допомогою використання інтерактивних технологій навчання, засобів інтернет-комунікацій. Оскільки мотиваційне середовище тих, хто навчається, є досить динамічним, то позитивна мотивація може виникати як у процесі навчання у вищому навчальному закладі, так і в процесі особистісного самовдосконалення та саморозвитку. Отже, реалізація цієї умови свідчить про задоволення у майбутніх інженерів з охорони праці такої особистісної та професійної потреби, як підвищення культури праці, культури охорони праці, культури здоров'я.

Важлива організаційно-педагогічна умова, що сприяє ефективному формуванню КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці, – це оновлення змісту професійної підготовки інженерів з охорони праці з урахуванням компонента КБПД на основі міждисциплінарної інтеграції. Згідно з філософським та енциклопедичним словником, категорія «зміст» розглядається як відповідна сторона цілого, його особливостей, внутрішніх процесів, зв'язків про-

тиріч і тенденції (Філософський словник, 2001: 63). Під інтеграцією розуміється об'єднання елементів, яке супроводжується ускладненням і зміцненням зв'язків між ними (Козловська, 1999: 51). Необхідно відзначити, що під час інтегрування змісту культури безпеки треба дотримуватися логіки визначення особливості сучасної науки в галузі охорони праці, комплектності сучасних наукових знань і виробничих проблем. З огляду на визначені нами структурні компоненти, що входять до складу КБПД (загальна культура, культура охорони праці, культура праці, культура здоров'я), нами було здійснено аналіз навчальних планів підготовки інженерів з охорони праці щодо компонентів КБПД. Результати проведеного аналізу показали недостатність забезпечення навчальних дисциплін з означеної проблеми, що визначило важливість і необхідність структурування змісту формування КБПД на основі міждисциплінарної інтеграції. Так, нами було встановлено, що культура охорони праці має бути сформована працезахоронним, організаційно-управлінським, правовим компонентами, які передбачають наповнення змісту правовими, працезахоронними, організаційно-управлінськими, моніторинговими знаннями, що є основою таких професійно-орієнтованих дисциплін, як «Гігієна праці та виробнича санітарія», «Електробезпека», «Пожежна безпека», «Атестація небезпечних місць», «Розслідування та аналіз нещасних випадків», «Контроль і нагляд у сфері безпеки», «Управління професійними ризиками», «Безпека технологічних процесів», «Вентиляція та кондиціонування повітряного середовища», «Документообіг у сфері охорони праці», «Управління охороною праці», «Законодавчі та нормативні основи безпеки». Важливим елементом КБПД виступає культура праці, формування якої забезпечує ергономічний компонент за допомогою вивчення дисциплін «Ергономіка робочого місця», «Психологія безпеки праці», спрямовані на оволодіння студентами психологічними, ергономічними знаннями та вміннями. Під час трудової діяльності пріоритетом безпеки є збереження життя й здоров'я, вжиття профілактичних заходів з оздоровлення. З огляду на це в нашому дослідженні ми величезного значення надаємо формуванню культури здоров'я, що містить комплекс медико-біологічних і санітарно-гігієнічних знань, освоєння яких реалізується через дисципліну «Медико-біологічні основи безпеки». Слід звернути увагу на те, що комунікативна взаємодія для інженера з охорони праці дає можливість популяризувати питання

охорони праці, відстоювати інтереси законодавчих і нормативних актів з дотримання вимог охорони праці. У зв'язку з цим у процесі професійної підготовки інженера з охорони праці важливо передбачити вивчення дисциплін «Ділові комунікації», «Педагогіка безпеки», що сприяють формуванню комунікативних, педагогічних, андрагогічних знань та умінь. Отже, узагальнюючи вищевикладене, маємо підкреслити, що структурування культури безпеки ми розглядаємо через зміст таких ключових дисциплін, як законодавчі та нормативні основи безпеки, управління охороною праці, розслідування та аналіз нещасних випадків, ергономіка робочого місця, психологія безпеки праці, медико-біологічні основи безпеки, управління техносферною безпекою, ділові комунікації, педагогіка безпеки. Водночас з огляду на багатоаспектність технічного знання структура змісту культури безпеки, на нашу думку, має ґрунтуватись на модульному підході, який передбачає взаємозв'язок не тільки елементів інтегрованих знань різних дисциплін, але й їх взаємозв'язок з практичним складником модуля, що забезпечує формування у тих, хто навчається, відповідних практичних умінь і навичок. Реалізація педагогічної умови щодо оновлення змісту професійної підготовки інженерів з охорони праці компонентою КБПД на основі міждисциплінарної інтеграції забезпечується відбором і структуруванням змісту формування КБПД, а також упровадженням методичної системи, заснованої на використанні інноваційних технологій навчання.

Наступна організаційно-педагогічна умова, на думку експертів, передбачає, що ефективність формування культури безпеки у майбутніх інженерів з охорони праці буде залежати від впровадження до навчального процесу вищої школи інноваційних технологій навчання. В освітньому просторі поняття «інновація» (англ. "innovation" – «нововведення») трактується як запроваджене нововведення, впровадження нових форм, способів та вмінь (Макушина, 2014: 37). О. Дубасенюк вважає, що інновації у вищій школі передбачають створення електронної бази даних про інновації у вищій освіті, організацію науково-дослідних (фундаментальних і прикладних) та навчально-методичних праць з проблем професійної освіти; вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду в цій сфері; організацію та проведення конференцій, семінарів і тренінгових курсів з інноваційних методик (Дубасенюк, 2009: 6). Результати аналізу наукових публікацій

дають можливість визначити, що використання інноваційних технологій у процесі формування КБПД сприятиме підвищенню мотивації до безпеки праці, розвитку творчого мислення, розкриттю вмінь самоосвітньої діяльності та самостійної орієнтації в одержуваній інформації, умінь ухвалення конструктивних рішень у нестандартних ситуаціях, навичок комунікативної взаємодії. Для формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці вважаємо актуальним на лекційних заняттях використання таких типів лекцій, як лекція-візуалізація, лекція-прес-конференція, лекція-діалог, лекція з наперед запланованими помилками. Формування практичних умінь і навичок безпечної поведінки реалізується на практичних і лабораторних заняттях, де застосовуються ігрові, проектні, кейс-технології, технології занурення в професійну діяльність, графічні ілюстрації в навчальних комп'ютерних системах, мультимедіа та відеотехнології, вебсайти, вебквести, за допомогою яких розв'язуються багатогранні дидактичні задачі і які сприяють підвищенню пізнавальної активності тих, хто навчається, розвитку міжсуб'єктного комунікативного спілкування. Вважаємо за необхідне позначати велике значення таких інтерактивних методів навчання, як робота в малих групах, мозковий штурм, тренінг, ділова гра, моделювання виробничих ситуацій, унаслідок використання яких студенти отримують навички досвіду розв'язання проблемних ситуацій, навички самоаналізу та самооцінки своєї діяльності. У сучасних реаліях в умовах пандемії актуальності набуває впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, серед яких ми виділяємо систему дистанційного навчання Moodle, технології змішаного навчання, засоби Internet-комунікації (чати-сайти з охорони праці, портали законодавчої та нормативної бази з охорони праці, інформаційно-довідкові портали з охорони праці, блоги інженерів з охорони праці, відеоконференції). Вважаємо, що створення дистанційних онлайн-курсів за змішаного навчання дасть можливість викладачам і студентам вільного доступу для обміну освітнім контентом, підвищить самоосвітню діяльність тих, хто навчається, розширить процес навчання в часі та просторі. Використання соціальних мереж, блогів, програм для відеоконференцій, хмарних технологій, сайтів міжнародних організацій у галузі безпеки дасть змогу студентам самостійно орієнтуватися в потоках інформації, мати швидкий і широкий доступ до статистичних даних і баз, створить передумови для мотивації до навчальної діяльності, розширить

інноваційне поле освітнього середовища у вищому навчальному закладі. Узагальнюючи вищевикладене, маємо підкреслити, що реалізація цієї умови підвищує ефективність та якість навчання завдяки розширенню можливостей у формуванні комунікативних здібностей особистостей, використанню індивідуального та диференційованого підходів у процесі моделювання різних виробничих ситуацій.

Розвиток творчої готовності до безпечної діяльності під час розв'язання проблем, що виникають в екстремальних умовах, є наступною організаційно-педагогічною умовою формування культури безпеки у майбутніх інженерів з охорони праці, що посіла четверте місце в ранговій шкалі експертів. Творчість є предметом досліджень різних галузей науки. З філософської точки зору творчість розглядається як розумова й практична діяльність, результатом якої є створення нових цінностей, зв'язків, закономірностей. З точки зору психології, творчість – це діяльність людини зі створення нового, ранне невідомого для конкретного суб'єкта (Виготський, 1996). До основних умов, що сприяють творчій діяльності та самореалізації особистості в процесі навчання, С. Сисоева відносить забезпечення можливості творчої атмосфери, морально-психологічного клімату в колективі; формування демократичного стилю педагогічного спілкування (Сисоева, 2006: 221–222). Результати аналізу наукових публікацій дали нам змогу встановити, що творча готовність студентів до безпечної діяльності – це здатність майбутніх інженерів з охорони праці з оперативного реагування та прийняття точних, своєчасних і правильних рішень в екстремальних ситуаціях; наявність у них умінь передбачення та прогнозування небезпечних ситуацій, умінь своєчасного виявлення порушень у галузі охорони праці, умінь визначення способів і методів запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням та аваріям на виробництві відповідно до ступеня небезпеки, умінь здійснення професійних обов'язків на високому рівні; наявність професійно-особистісних якостей, що забезпечують професійну надійність, психологічну стійкість, організованість і самоорганізованість в екстремальних ситуаціях. Реалізація цієї умови можлива через використання технології формування безпечної поведінки особистості, що передбачає використання таких методів навчання, як ділова гра, метод проектів.

Висновки

Отже, на основі вищевикладеного можна зробити висновок, що якість формування

культури безпеки у майбутніх інженерів з охорони праці буде залежати від результативності застосування організаційно-педагогічних умов, що передбачають наявність позитивної мотивації до оволодіння КБПД; оновлення змісту професійної підготовки інженерів з охорони праці з урахуванням компонента КБПД на основі міждисциплінарної інтеграції; використання інноваційних технологій формування КБПД у майбутніх інженерів з охорони праці; розвиток творчої готовності у майбутніх інженерів з охорони праці до безпечної діяльності. Подальше дослідження буде спрямовано на створення теоретичної моделі формування культури безпеки у майбутніх інженерів з охорони праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева С. Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх дизайнерів художнього профілю до розвитку професійної кар'єри : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 ; Інститут професійно-технічної освіти Національної академії наук України. Київ, 2020. 674 с.
2. Бородієнко О. Система розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 ; Інститут професійно-технічної освіти Національної академії наук України. Київ, 2018. 829 с.
3. Выготский В. Психология развития как феномен культуры : избранные психологические труды. Москва ; Воронеж : Московская психолого-педагогический институт, 1996. 512 с.
4. Дубасенюк О. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики* : монографія. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.
5. Дубровина О. Психология труда, инженерная психология и эргономика : учебное пособие. Тюмень : издательство Тюменского государственного университета, 2015. 224 с.
6. Козловська І. Теоретичні і методичні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичний аспект : монографія. Львів : Світ, 1999. 302 с.
7. Кулалаєва Н. Теоретичні і методичні основи формування культури безпеки професійної діяльності у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 ; Інститут професійно-технічної освіти Національної академії наук України. Київ, 2020. 661 с.
8. Макушина А. Инновационные технологии в образовании. *Современное образование*. 2014. № 7. С. 36–40.
9. Садретдинова А. Проектирование педагогических условий формирования культуры безопасности жизнедеятельности у старших дошкольников. *Вестник Санкт-Петербургского университета*. 2008. Вып. 3. С. 407–411.
10. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 346 с.
11. Снегирев А. Формирование культуры безопасной жизнедеятельности будущих учителей. *Высшее образование сегодня*. 2007. № 6. С. 55–56.
12. Сорокина Л. Педагогические условия формирования готовности подростков к безопасному поведению. *Вестник ЧГПУ*. 2010. № 8. С. 197–205.
13. Третьяков О., Дашковська О. Формування культури безпеки – головне завдання підготовки бакалаврів з охорони праці. *Вестник ХНАДУ*. 2012. Вып. 59. С. 80–83.
14. Философский словарь / под. ред. И. Фролова. 7-е изд. Москва : Республика, 2001. 719 с.

REFERENCES

1. Alieksieieva, S. (2020). Teoretychni i metodychni osnovy pidhotovky maibutnikh dyzaineriv khudozhnogo profilu do rozvytku profesiinoi kariery nt [Theoretical and methodological foundations of preparing future art designers for professional career development]. (Dys. d-ra ped. nauk). Kyiv : Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [in Ukrainian].
2. Borodiienko, O. (2018). Systema rozvytku profesiinoi kompetentnosti kerivnykiv strukturnykh pidrozdiliv pidpriemstv sfery zviazku [System for developing professional competence of heads of structural divisions of communications enterprises]. (Dys. d-ra ped. nauk). Kyiv : Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [in Ukrainian].
3. Vygotskij, V. (1996). Psihologiya razvitiya kak fenomen kul'tury: izb. psihol. trudy [Psychology of development as a cultural phenomenon: izb. psychological works]. Moscow, Voronezh : Mosk. psihol.-ped. in-t [in Russian].
4. Dubaseniuk, O. (2009). Innovatsiini osvitni tekhnolohii ta metodyky v systemi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky [Innovative educational technologies and methods in the system of professional and pedagogical training]. *Profesiina pedahohichna osvita: innovatsiini tekhnolohii ta metodyky : monohrafiia – Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: monograph*. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 14–47 [in Ukrainian].
5. Dubrovina, O. (2015). Psihologiya truda, inzhener-naya psihologiya i ergonomika: uchebnoe posobie [Labor psychology, engineering psychology and ergonomics: a textbook]. Tyumen': Izdatel'stvo Tyumenskogo gosudarstvennogo universiteta [in Russian].
6. Kozlovska, I. (1999). Teoretychni i metodychni aspekty intehratsii znan uchniv profesiino-tekhnichnoi shkoly: dydaktychnyi aspekt: monohrafiia [Theoretical and methodological aspects of integrating knowledge of vocational school students: didactic aspect: monograph]. Lviv : Svit [in Ukrainian].
7. Kulalaieva, N. (2020). Teoretychni i metodychni osnovy formuvannia kultury bezpeky profesiinoi diialnosti u maibutnikh kvalifikovanykh robitnykiv budivelnoho profilu [Theoretical and methodological foundations of forming a safety culture of professional activity among future qualified construction workers]. (Dys. d-ra ped. nauk). Kyiv : Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [in Ukrainian].
8. Makushina, A. (2014). Innovacionnye tekhnologii v obrazovanii [Innovative technologies in education]. *Sovremennoe obrazovanie – Modern education*, 7, 36–40 [in Russian].

9. Sadretdinova, A. (2008). Proektirovanie pedagogicheskikh usloviy formirovaniya kul'tury bezopasnosti zhiznedeyatel'nosti u starshih doshkol'nikov [Design of pedagogical conditions for the formation of a culture of life safety in older preschoolers]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta – Bulletin of the Saint Petersburg University*, 3, 407–411 [in Russian].
10. Sysoieva, S. (2006). Osnovy pedahohichnoi tvorchosti: pidruchnyk [Fundamentals of pedagogical creativity: textbook]. Kyiv : Milenium [in Ukrainian].
11. Snehyrev, A. (2007). Formyrovanye kultury bezopasnoi zhyzndeiatelnosti budushchikh uchytel'ei [Formation of a culture of safe life activity of future teachers]. *Vyshee obrazovanye sehodnia – Higher education today*, 6, 55–56 [in Russian].
12. Sorokina, L. (2010). Pedagogicheskie usloviya formirovaniya gotovnosti podrostkov k bezopasnomu povedeniyu [Pedagogical conditions for the formation of adolescents' readiness for safe behavior.]. *Vestnik CHGPU – Bulletin of CHSPU*, 8, 197–205 [in Russian].
13. Tret'yakov, O., Dashkovs'ka, O. (2012). Formuvannya kultury bezpeky – holovne zavdannia pidhotovky bakalavriv z okhorony pratsi [Creating a safety culture is the main task of training bachelors in labor protection]. *Vestnik HNADU – Bulletin of KHNADU*, 59, 80–83 [in Ukrainian].
14. Frolova, I. *Filosofskij slovar' (Red)*. (2001). Moscow : Respublika [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 27.04.2021.
The article was received 27 April 2021.